

Миладин ШЕВАРЛИЋ

ВОДЕНИЦА МЕЉЕ ВРЕМЕ, А ЖИТОМ НАС ЗАВАРАВА

Двадест друга књига едиције “Савремена српска драма” посвећена је анонимном конкурс за награду “Бранислав Нушић”, што га Удружење драмских писаца Србије расписује, ево, већ 25 година. Жири овог конкурса, у саставу: Миладин Шеварлић, председник, Снежана Кутрички и др Едуард Дајч, прочитао је 45 приспелих драмских текстова и констатовао “њихову велику тематску разноликост, од заинтересованости за прошлост до запитаности над актуелним исходима судбине која нам се дешава данас и овде. Уочљиво је и жанровско богатство ове драмске продукције, чија се остварења крећу у широком распону од натуралистичког или реалистичког исказа до различитих врста неформалне стилизације”.

Ценећи, “како тематску релевантност, тако драматуршку артикулисаност и креативне потенцијале”, жири је једногласно донео одлуку да се награда “Бранислав Нушић” за 2004. годину додели, нажалост постхумно, Новици Савићу за драму *Овде нема лојова*.

У ужем избору, па тако и у овој књизи, нашле су се драме *Машина за ѿерор* Миодрага Илића, *2024* Предрага Перишића, *Огледало без ѿкрова* Милана Миње Обрадовића, *Стианојло међу женама* Соње Богдановић и *Куме, изгоре ши!* Ивана Панића.

Драма *Овде нема лојова* Новице Савића представља вешто, али не претенциозно испричану драмску причу о судбини савременог антихероја, чији се живот налази у процепу између трпљења и наде да му се, још увек, може десити нешто што ће његово злехудо трајање осветлити трачком лепоте и љубави.

Аутор минуциозним, суптилним средствима гради психологију ликовна, градећи, поступно, исто тако, интензитет драмске радње - све до

финалног сукоба и неочекиваног, али сасвим уверљивог обрта, на крају.

Драма је исписана сигурном руком писца који се клони баналности и експлицитности, аутора који влада драматуршком вештином и који успева да у своју причу угради дискретни, али, зато, не мање емоционални набој, те да нам, са несумњивом уверљивошћу, предочи суморну слику света у којем живимо.

Миодраг Илић аутор је многих драмских дела писаних на традицији тзв. добро скројених грађанских комада, са развијеном, комплексном радњом, прецизно постављеним ликовима разрађене психологије и сложених међусобних односа. Међу такве комаде може се убројати и његова драма *Машина за ѿерор*. На фону друштвене драме која рашчлањује лицемерје и цинизам високо развијеног, цивилизованог света што прописује правила игре остатку планете, одвија се интимна драма у породици угледног западног индустријалца Адама Креба. Његова ћерка, Барбара, побуниће се противу очевог света лишеног љубави и искрености и завршиће као члан терористичке организације. Но, и међу тим побуњеним младим људима, који жртвују своје животе за визију бољег и праведнијег света, није све као што на први поглед изгледа. И тамо ће се наћи издајници и доушници, плаћене убице и сарадници полиције - тако да ће дијалектика великог механизма власти и манипулације још једном тријумфовати, и све ће поново бити на свом месту у овоме “најбољем од свих светова”, с тим што ће неколико невештих и неснађених својим животима платити илузију да се суштина ствари може променити, па, између осталих, и Барбара, Кребова кћи.

Дело Предрага Перишића представља својеврсну футуролошку пројекцију. Временски је лоцирано у 2024. годину, уочи хипотетичког референдума који треба да одлучи о приступању Србије Европској унији, односно, лоцирана је у хипотетичку будућност у којој се не дешава ништа ново, сем да смо, још увек, на свом “дугом путовању у Јевропу”, које има свој далеки почетак, али, чини се, нема краја.

Драмско збивање смештено је у лудницу, јер, та “путујућа Србија” и није ништа друго до својеврсна лудница у којој се развијају и одвијају судбине српских, колико трагичних, толико и бесмислених “јунака”. Млади лекар, тонући све дубље у мрачне светове својих пацијената, продужава боравак у лудници све више и више - тако да, на крају, и сам завршава као пацијент, међу онима чије је судбине са толико опти-

мизма желео да измени. Круг је затворен, излаза нема, брод лудака наставља своје дуго путовање у Јеворпу.

Перишићева драма представља сасвим конзистентну глобалу метафору, са богато профилисаним ликовима, са обиљем карактера и њихових судбина - датих, колико са озбиљним психолошким помирањем, толико и са ироничном дистанцом, што слику чини пластичнијом а увид у збивања слојевитијим.

“Воденица меље време, а житом нас завашава” - каже Милан Миња Обрадовић у постскриптуму својој драми *Огледало без њокрова*, која у поднаслову носи назив “Драматизација ненаписане саге о Чемерицићима”. И, збиља, ова драма, на подлози духа што се храни естетским вредностима српске литерарне традиције, од настасијевићевске метафизике до поповићевске надреалистичко-антидрамске гротеске, са богатим ироничним натрухама, затеже сложен и слојевит епско-драмски лук који увелико релативизује појам времена и пред нас изводи неколико генерација живих и мртвих Чемерицића, упорно обузетих, колико баналним, свагдашњим, толико и вечним, неразрешивим питањима људске егзистенције. Тако пред нама дефилију прошлост и садашњост, као делови једног те истог животног тока једне те и једне те исте животне проблематике.

Пластичност и слојевитост овог драмског ткива употпуњује језик, веома изражајан, драматичан по себи, који, такође, не познаје границе времена, ни ситнореалистичких условности. Он је бујан и врцав, динамичан, у ритму између дневног жаргона и надреалистичке гротеске.

Огледало без њокрова Милана Миње Обрадовића представља, у кратку, веома самосвојно дело опоре поезије, не лако за сценску реализацију, али утолико изазовније, као у себи довршен и складан систем знакова.

Комедија *Станојло међу женама* Соње Богдановић духовита је прича о мушко-женским односима, али и прича о овдашњем менталитету - тврдокорној константи нашег личног, породичног и друштвеног живота.

У таквом координатном систему развија се и судбина Станојла, елементарног балканског мушкарца који је, колико наметљиво доминантан у односима према женама, толико скрушен и послушан у односу према мајци, оригиналној патријархалној матрони. У пустој жељи да добије сина и наследника, његов двоструки породични живот претвара се

у парадоксалну хиперболу: на крају, он добија десет кћери, а јединог, жељеног, сина трећа жена одводи из његовог живота заувек...

Соња Богдановић пише свежим, колоквијалним језиком, у мало по-теза полази јој за руком да скицира драмске карактере; служи се драматургијом слике, са ефектним и функционалним резовима, те успева да таквим драматуршким склопом премости велики временски период и да, на тај начин, развије и затвори судбински круг својих јунака.

Своју дуо-драму, заправо једночинку *Куме, изгоре ти!* Иван Панић означава као “цртицу о стрпљењу и трпљењу”. Реч је о једној сасвим једноставној ситуацији у којој се сучељавају два лика, где се - током развоја радње - у суптилној градацији развијају и уобличавају и њихови психолошки портрети, те оцртавају и прецизни обриси њихових људских судбина. Развијајући психолошке портрете својих јунака, Панић успева да им утисне, колико рефлекс овога времена расула и разградње система моралних вредности, толико и општу људску типологију.

Кроз лик кума, “божјег човека”, који “трпи радњу”, који се ни после бесконачне градације партнерове агресије и понижавања не побуни - дат је својеврсни вапај и тихи, парадигматични протест човечности у моралној пустињи новог доба што увелико обузима наше животе.